

## **5-MAVZU. INTERNETDA MULOQOT MADANIYATI VA KIBERBULLINGDAN HIMOYALANISH**

### **Qisqacha mazmuni**

- Ushbu mavzuda quyidagilar o'rganiladi:
- raqamli etika va hurmatga asoslangan onlayn muloqot qoidalari;
- kiberbulling turlari: haqorat, masxara, tahdid va yolg'on axborot tarqatish;
- kiberbulling qurboni yoki guvohi bo'lganda to'g'ri harakat qilish usullari;
- internetda mas'uliyatli yozish, izoh qoldirish va axborot ulashish madaniyati.

Internet — shunchaki tarmoq va serverlar emas. Bu insonlar o'rtasidagi muloqot maydonidir.

Ko'chada o'zimizni qanday odobli tutsak, internetda ham shunday madaniyatga amal qilishimiz kerak. Bugun biz raqamli etika va kiberbulling haqida gaplashamiz.

### **Raqamli etikaning oltin qoidasi**

#### **Asosiy qoida oddiy:**

“Ekran ortida ham haqiqiy inson borligini unutmang.”

Siz yozayotgan izoh yoki xabar yuzma-yuz aytilmasa ham, qarshidagi insonning his-tuyg'ulariga ta'sir qilishi mumkin.

#### **Raqamli etika quyidagilarni anglatadi:**

- boshqalarni kamsitmaslik;
- qo'pol so'zlar ishlatmaslik;
- shaxsiy chegaralarni hurmat qilish;
- yolg'on yoki zararli axborot tarqatmaslik;
- fikr bildirishda hurmatni saqlash.

#### **Kiberbulling nima?**

Kiberbulling — internet orqali boshqalarga maqsadli va takroriy ravishda ozor berish, kamsitish yoki ruhiy bosim o'tkazishdir.

U quyidagi ko'rinishlarda bo'lishi mumkin.

## **Haqorat va masxara**

Izohlarda, chatlarda yoki guruhlarda insonning tashqi ko'rinishi, millati, qiziqishlari yoki fikrlarini kamsitish.

## **Yolg'on axborot tarqatish**

Birovning obro'siga zarar yetkazish uchun uning nomidan soxta xabar yozish, tuhmat qilish yoki yolg'on ma'lumot tarqatish.

## **Boykot va yakkalash**

Bir guruh bo'lib, bir insonga qarshi chiqish, uni ataylab guruhdan chetlatish yoki muloqotdan uzib qo'yish.

Yodda tuting: kiberbulling hazil emas. Bu psixologik zo'ravonlik ko'rinishidir.

Agar kiberbullingga duch kelsangiz, nima qilish kerak?

Quyidagi tartibda harakat qiling.

### **1. Reaksiya bildirmang**

Bezorilarning maqsadi sizni g'azablantirish, xafa qilish yoki tortishuvga tortish bo'lishi mumkin. Haqoratga haqorat bilan javob berish vaziyatni yanada kuchaytiradi.

Xotirjam bo'ling va tortishuvga kirmang.

### **2. Dalillarni saqlang**

Haqoratli yoki tahdidli xabarlarni o'chirib yuborishga shoshilmang. Ularni skrinshot qilib saqlang.

Bu dalillar ota-ona, o'qituvchi, maktab psixologi yoki zarur hollarda tegishli tashkilotlarga vaziyatni tushuntirishda yordam beradi.

### **3. Bloklang va shikoyat qiling**

Bezovta qilayotgan foydalanuvchini "qora ro'yxat"ga kiriting. Platformaning "Shikoyat qilish" funksiyasidan foydalaning.

### **4. Jim turmang**

Bu muammoni ichingizga yutmang. Ota-onangiz, maktab psixologi, sinf rahbari yoki ishonchli kattaga ayting.

Yordam so'rash ojizlik emas. Bu o'zini himoya qilishdir.

### **Agar guvoh bo'lsangiz-chi?**

Agar siz kiberbullingga guvoh bo'lsangiz, chetda tomoshabin bo'lib turmang.

Jabrlanuvchiga dalda beruvchi so'z yozing, zo'ravonni qo'llab-quvvatlamang va vaziyat jiddiy bo'lsa, ishonchli kattaga xabar bering.

Ba'zan bitta qo'llab-quvvatlovchi xabar ham jabrlanuvchiga katta dalda bo'ladi.

### **Xulosa**

Siz yozgan har bir izoh — sizning madaniyatingiz va tarbiyangiz ko'zgusidir.

Internetda "troll" emas, hurmatli va mas'uliyatli foydalanuvchi bo'ling.

**Kuchli inson boshqani kamsitmaydi. Kuchli inson boshqani himoya qiladi.**